

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з
науково-методичної
та навчальної роботи

Олексій ЖИЛЬЦОВ

« 01 » травня 2023 р.

ПРОГРАМА ПРАКТИКИ

ВИРОБНИЧА (АСИСТЕНТСЬКА / БЕЗ ВІДРИВУ)

для студентів

спеціальності: 035 Філологія

освітнього рівня: другого (магістерського)

освітньої програми: 035.01.01 Українська мова та література

Київ – 2023

Київський університет імені Бориса Грінченка
Факультет української філології, культури і мистецтва
Кафедра української літератури, компаративістики і гринченкознавства
Кафедра української мови

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор з науково-методичної
та навчальної роботи
Олексій ЖИЛЬЦОВ
_____ 2022 р.

ПРОГРАМА ПРАКТИКИ

ВИРОБНИЧА (АСИСТЕНТСЬКА / БЕЗ ВІДРИВУ)

для студентів

спеціальності: 035 Філологія

освітнього рівня: другого (магістерського)

освітньої програми: 035.01.01 Українська мова та література

Київ – 2022

Розробники:

Караман С. О., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри української мови Київського університету імені Бориса Грінченка;

Караман О.В., кандидат педагогічних наук, професор, професор кафедри української мови Київського університету імені Бориса Грінченка.

Викладачі:

Караман С. О., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри української мови Київського університету імені Бориса Грінченка;

Караман О.В., кандидат педагогічних наук, професор, професор кафедри української мови Київського університету імені Бориса Грінченка.

Робочу програму розглянуто й затверджено на засіданні
Кафедри української мови

Протокол № 2 від « 01 » вересня 2022 року

Завідувач кафедри української мови

М.О.Вінтонів

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої (професійної/наукової)
програми (керівником проєктної групи) 035.01.01 Українська мова та
література

Гарант освітньої (професійної/наукової) програми

(керівник проєктної групи) (Р.А.Козлов)

Робочу програму перевірено

«01» вересня 2022 року

Заступник директора Інституту філології

з навчальної роботи (Горобець С.І.)

Пролонговано:

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__ р., протокол № __

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__ р., протокол № __

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__ р., протокол № __

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__ р., протокол № __

1. ОПИС ПРАКТИКИ

Найменування показників	Характеристика практики за формами навчання	
	денна	
«Виробнича практика, безвідривна)»		
Вид практики	зв'язкова	
Загальний обсяг кредитів/годин	10,5/315	
Курс	2	
Семестр	3	4
Обсяг кредитів	6	4,5
Обсяг годин	180	135
Тривалість (у тижнях)	безвідривна	безвідривна
Форма семестрового контролю	залік	залік

2. БАЗИ ПРАКТИКИ

Базою для проходження магістрантами виробничої асистентської практики є Інститут філології Університету, зокрема кафедра української мови (УМ), кафедра української літератури, компаративістики і грінченкознавства (УЛКіГ), Центри компетентностей «Центр культури української мови», «Центр прикладних лінгвістичних технологій», «Літературний театр», «Центр технологій навчання літератури», «Центр технологій навчання мов і літератури». Базою для наукового модуля є та з кафедр, до якої прикріплений магістрант для виконання кваліфікаційної роботи.

3. МЕТА І ЗАВДАННЯ ПРАКТИКИ

Мета: забезпечити практичну підготовку кваліфікованих науково-педагогічних працівників для самостійного виконання професійних завдань у закладах вищої освіти.

Завдання практики полягають у формуванні в здобувачів вищої освіти здатності (ЗК-1–5, 7–9, 11, 12, ФК-1–12):

- спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово;
- бути критичним і самокритичним;
- до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел;
- виявляти, ставити та вирішувати проблеми;
- працювати в команді та автономно;
- до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;
- використання інформаційних і комунікаційних технологій;
- до адаптації та дії в новій ситуації;

- проведення досліджень на належному рівні;
- генерувати нові ідеї (креативність);
- вільно орієнтуватися в різних та лінгвістичних напрямках і школах;
- осмислювати літературу як полісистему, розуміти еволюційний шлях розвитку вітчизняного і світового літературознавства;
- критично осмислювати історичні надбання та новітні досягнення філологічної науки;
- здійснювати науковий аналіз і структурування мовного / мовленнєвого й літературного матеріалу з урахуванням класичних і новітніх методологічних принципів;
- усвідомлення методологічного, організаційного та правового підґрунтя, необхідного для досліджень та/або інноваційних розробок у галузі філології, презентації їх результатів професійній спільноті та захисту інтелектуальної власності на результати досліджень та інновацій;
- застосовувати поглиблені знання з обраної філологічної спеціалізації для вирішення професійних завдань;
- вільно користуватися спеціальною термінологією в обраній галузі філологічних досліджень;
- вживання експресивних, емоційних, логічних засобів мови для досягнення запланованого прагматичного результату;
- ефективно й компетентно брати участь у різних формах наукової комунікації (конференції, круглі столи, дискусії, наукові публікації) в галузі філології;
- на фаховому рівні проводити навчальні заняття з філологічних дисциплін у закладах вищої освіти;
- аналізувати мовний і літературний матеріал для забезпечення викладання і популяризації філологічних знань;
- до створення, редагування, реферування і систематизації текстів усіх типів.

4. РЕЗУЛЬТАТИ ПРОХОДЖЕННЯ ПРАКТИКИ

Після проходження виробничої асистентської практики магістрант має (ПРН-3-1-8; ПРН-У-1-7, 9, 11-15; ПРН-С-1-5):

- демонструвати глибокі знання в галузі гуманітарних наук, застосовувати їхні методи в різних видах професійної діяльності;
- розуміти роль науки, освіти і культури в розвитку цивілізації; знати структуру, форми і методи наукового пізнання, їхні еволюції, методології наукових досліджень;
- фахово пояснювати феномен словесного художнього мистецтва, його роль у житті людства загалом і людини зокрема;
- виявляти глибокі знання і розуміння мовознавчих та літературознавчих дисциплін у синхронії та діахронії; аналізувати, порівнювати і класифікувати різні напрямки і школи в лінгвістиці та літературознавстві; характеризувати теоретичні та практичні аспекти конкретної філологічної галузі;
- здійснювати науковий аналіз мовного й літературного матеріалу, інтерпретувати та структурувати його з урахуванням класичних і новітніх

методологічних принципів, формулювати узагальнення на основі самостійно опрацьованих даних;

- демонструвати глибокі знання з типології стилів (епохи, національних літератур, напрямків, шкіл, окремих письменників) і жанрів; знання традиційних сюжетів, образів і мотивів; розуміти природу і сутність національних традицій у галузі літератури і мистецтва;
- виявляти глибокі знання і розуміння сутності та принципів організації освітнього процесу в закладах вищої освіти; типології навчальних занять, видів навчальної діяльності, форм, методів і технологій навчання; принципів і способів оцінювання досягнень здобувачів вищої освіти;
- знати правові й етичні норми, які регулюють міжособистісні стосунки у професійних колективах;
- оцінювати власну навчальну та науково-професійну діяльність, будувати і втілювати ефективну стратегію саморозвитку та професійного самовдосконалення;
- упевнено володіти державною та іноземною мовами для реалізації письмової та усної комунікації, зокрема в ситуаціях професійного й наукового спілкування; презентувати результати досліджень державною та іноземною мовами;
- застосовувати сучасні методики і технології, зокрема інформаційні, для успішного й ефективного здійснення професійної діяльності та забезпечення якості дослідження в конкретній філологічній галузі;
- знаходити оптимальні шляхи ефективної взаємодії у професійному колективі та з представниками інших професійних груп різного рівня;
- застосовувати знання про експресивні, емоційні, логічні засоби мови та техніку мовлення для досягнення запланованого прагматичного результату й організації успішної комунікації;
- аналізувати, порівнювати і класифікувати різні напрями і школи в лінгвістиці;
- характеризувати теоретичні засади (концепції, категорії, принципи, основні поняття тощо) та прикладні аспекти обраної філологічної спеціалізації;
- дотримуватися правил академічної доброчесності;
- обирати оптимальні дослідницькі підходи й методи для аналізу конкретного лінгвістичного чи літературного матеріалу;
- використовувати спеціалізовані концептуальні знання з обраної філологічної галузі для розв'язання складних задач і проблем, що потребує оновлення та інтеграції знань, часто в умовах неповної/недостатньої інформації та суперечливих вимог;
- планувати, організовувати, здійснювати і презентувати дослідження та/або інноваційні розробки в конкретній філологічній галузі;
- презентувати результати свого дослідження науковій спільноті в наукових публікаціях чи виступах на конференціях, круглих столах, семінарах тощо;
- забезпечувати високий науково-теоретичний і методичний рівні викладання української мови і літератури в повному обсязі освітньої програми відповідної спеціалізації; логічно будувати педагогічний процес у ЗВО;
- оцінювати й критично аналізувати соціально, особистісно та професійно значущі проблеми і пропонувати шляхи їх вирішення у складних і

непередбачуваних умовах, що потребує застосування нових підходів та прогнозування;

– оцінювати історичні надбання та новітні досягнення літературознавства;

– доступно й аргументовано пояснювати сутність конкретних філологічних питань, власну точку зору на них та її обґрунтування як фахівцям, так і широкому загалу, зокрема особам, які навчаються;

– здійснювати науковий аналіз мовного, мовленнєвого й літературного матеріалу, інтерпретувати та структурувати його з урахуванням доцільних методологічних принципів, формулювати узагальнення на основі самостійно опрацьованих даних;

– аргументовано пояснювати, оцінювати і зіставляти тенденції, методичні новації та розробки в галузі освіти.

5. СТРУКТУРА ПРАКТИКИ

№	Назви видів робіт	Розподіл годин за видами робіт
Третій семестр		
1.	Установча конференція	2
2.	Ознайомчий модуль	73
3.	Навчально-методичний модуль	55
4.	Науковий модуль	45
5.	Звітна конференція	5
	<i>Разом</i>	180
Четвертий семестр		
1.	Установча конференція	2
2.	Профорієнтаційний модуль	28
3.	Навчально-методичний модуль	55
4.	Науковий модуль	45
5.	Звітна конференція	5
	<i>Разом</i>	135
	<i>Усього</i>	315

6. ЗМІСТ ПРАКТИКИ

6.1. Особливості організації та проведення практики

Для проходження практики магістрантові призначаються один керівник від кафедри УМ і один керівник від кафедри УЛКіГ з числа висококваліфікованих

фахівців. За можливості одним з керівників практики призначається науковий керівник магістранта з виконання магістерської роботи.

На *установчих конференціях* проводиться ознайомлення магістрантів зі змістом і завданнями практики, початковий інструктаж, окреслюються часові межі практики.

На *звітних конференціях* відбувається обмін враженнями і досвідом. Магістрантові рекомендується підготувати короткий виступ з презентацією основних досягнень за час практики.

Усі звітні матеріали магістрант має завантажити у відповідні контрольні точки ЕНК з практики.

6.2. Завдання для самостійної роботи

ТРЕТІЙ СЕМЕСТР

Ознайомчий модуль

Ознайомлення з нормативно-правовими актами, нормативними документами Університету, Інституту філології, кафедр:

<https://kubg.edu.ua/resursi/normatyvni-dokumenty/reiestr-normatyvnoi-bazy.html>

Статутний блок:

Закон України «Про освіту» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

Закон України «Про вищу освіту» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

Статут Університету

Положення про Інститут філології

Положення про кафедру навчально-наукового інституту (факультету)

Організаційний блок:

Положення про організацію освітнього процесу

Норми часу для планування і обліку... роботи... НПП

Положення про академічну доброчесність

Положення про підвищення кваліфікації НПП (група документів)

Порядок присвоєння вчених звань <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0183-16#Text>

Блок навчально-методичного забезпечення:

Методичні рекомендації з розроблення освітніх програм

Методичні рекомендації з розроблення робочих програм навчальних дисциплін

Положення про порядок створення електронних навчальних курсів...

Освітні програми, які реалізуються кафедрами УМ і УЛКіГ

Навчальні плани освітніх програм, які реалізуються кафедрами УМ і УЛКіГ

Від магістранта очікується ознайомлення зі змістом рекомендованих та інших нормативних документів, консультування з керівниками практики щодо змісту цих документів.

Навчально-методичний модуль

Відвідування 3 лекційних, семінарських, практичних, лабораторних занять, проведених керівником практики від кафедри УМ, і 3 занять, проведених керівником практики від кафедри УЛКіГ.

Від магістранта очікується:

- ознайомлення з програмою навчальної дисципліни і планом заняття;
- відвідування заняття;
- бесіда з керівником щодо методичних і наукових аспектів заняття;
- узагальнення власних спостережень і змісту бесіди у звіті-есе (від 150 слів).

Проведення 1 семінарського (практичного, лабораторного) або лекційного заняття в межах дисципліни, яку викладає керівник практики від кафедри УМ, та 1 семінарського (практичного, лабораторного) або лекційного заняття в межах дисципліни, яку викладає керівник практики від УЛКіГ. У виняткових ситуаціях дозволяється провести заняття в межах дисципліни, яку викладає інший працівник відповідної кафедри.

Від магістранта очікується:

- ознайомлення з програмою навчальної дисципліни;
- розробка деталізованого плану заняття і погодження його з керівником;
- проведення заняття і підсумкової бесіди-аналізу з керівником практики;
- узагальнення власних спостережень і змісту бесіди у звіті-есе (від 250 слів).

Асистування керівникові практики в методичному наповненні електронних навчальних курсів (ЕНК).

Від магістранта очікується виконання 2 конкретних завдань кожного з керівників практики, пов'язаних зі змістовим наповненням електронних навчальних курсів (як-от розробка 10 тестових завдань, підготовка сторінки лекції, тезаурусу, добір списків рекомендованих джерел).

Науковий модуль

Етапна реалізація завдань кваліфікаційної роботи відповідно до плану наукової роботи кафедри, за якою закріплений магістрант.

Від магістранта очікується:

- підготувати список джерел для використання в роботі (70 позицій);
- розробити теоретичні основи дослідження (дібрати фундаментальні праці, обґрунтувати такий вибір, сформулювати ключові тези).

ЧЕТВЕРТИЙ СЕМЕСТР

Профорієнтаційний модуль

Участь у профорієнтаційній роботі Інституту і кафедр, спрямованій на промоцію освітніх програм спеціалізації «Українська мова і література» бакалаврського і магістерського рівнів.

Від магістранта очікується підготовка промоційного матеріалу на власний вибір і розміщення його на вебресурсах Інституту та/або кафедри. Зміст і формат матеріалу заздалегідь погоджується із завідувачами кафедр та після підготовки передається для використання в промокампаніях Інституту. Обов'язковим є дотримання корпоративної етики і фірмового стилю Університету. Для виконання завдань можливе об'єднання магістрантів у мікрогрупи.

Формати матеріалів:

- відеоролик тривалістю від 2 хв.;
- комплект із 5 рекламних дописів для соцмереж обсягом 200–250 слів;
- комплект із 5 інформаційних дописів, пов'язаних з актуальними питаннями філології, обсягом 250–300 слів.

Навчально-методичний модуль

Зміст і завдання аналогічні до навчально-методичного модуля третього семестру. Магістрантам і керівникам рекомендується урізноманітнювати дисципліни і формати занять.

Науковий модуль

Етапна реалізація завдань кваліфікаційної роботи відповідно до плану наукової роботи кафедри, за якою закріплений магістрант.

Від магістранта очікується:

- дібрати фактичний матеріал для аналізу;
- підготувати доповідь для участі в колективному науковому заході;
- зареєструватися та взяти участь у колективному науковому заході.

6.3. Обов'язки магістрантів під час проходження практики

Під час проходження практики *магістрант зобов'язаний:*

- дотримуватися режиму роботи Університету, Інституту, кафедри;
- дотримуватись правил техніки безпеки та охорони праці;
- своєчасно і відповідально виконувати передбачені програмою практики завдання;
- дотримуватися ділового етикету, культури спілкування, професійної етики;
- нести відповідальність за виконану роботу.

6.4. Обов'язки керівників і баз практики

Керівник практики зобов'язаний:

- проінструктувати магістранта з питань техніки безпеки та охорони праці;
- чітко визначати завдання, які має виконати магістрант, співвідносячи їхній обсяг із бюджетом часу практики;
- консультувати магістранта під час підготовки і виконання робіт усіх видів;

- контролювати час, який витрачає магістрант на виконання передбачених практикою робіт;
- забезпечити магістранту доступ до необхідних документів, які не розміщені на інформаційних ресурсах Університету, Інституту, кафедри;
- контролювати забезпечення нормальних умов праці магістранта;
- надавати методичну допомогу магістранту щодо розробки планів занять;
- бути присутнім на занятті, яке проводить магістрант;
- проводити підсумкові бесіди з магістрантом після відвіданих і проведених ним занять;
- контролювати і оцінювати всі виконані магістрантом роботи.

Кафедри УМ і УЛКіГ як бази практики зобов'язані створювати належні умови і можливості для повноцінного виконання магістрантом усіх передбачених видів робіт.

7. КОНТРОЛЬ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ

7.1. Система оцінювання навчальних досягнень магістрантів

Вид діяльності магістранта	Форма звітності	Максимальна кількість балів за одиницю	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів
Третій семестр				
Відвідування занять керівника	Звіт-есе	2	3+3	12
Проведення занять	План заняття, звіт-есе	15	1+1	30
Підготовка матеріалів для ЕНК	Матеріал для ЕНК	10	2+2	40
Підготовка списку джерел і теоретичних основ	Список джерел Опис теоретичних основ роботи	15	1	15
Презентація на звітній конференції	Презентація	3	1	3
<i>Разом</i>				100
Четвертий семестр				
Підготовка промоційного матеріалу	Промо матеріал та/або покликання на нього	5	1	5
Відвідування занять керівника	Звіт-есе	2	3+3	12
Проведення занять	План заняття, звіт-есе	15	1+1	30
Підготовка матеріалів для ЕНК	Матеріал для ЕНК	10	2+2	40
Підготовка доповіді для участі в науковому заході	Доповідь із зазначенням реквізитів заходу	10	1	10
Презентація на звітній конференції	Презентація	3	1	3
<i>Разом</i>				100

7.2. Перелік звітної документації

ТРЕТІЙ СЕМЕСТР

Навчально-методичний модуль:

- звіт-есе за кожним з відвіданих занять;
- план заняття і звіт-есе до кожного проведеного заняття;
- підготовлені матеріали для ЕНК.

Науковий модуль:

- список джерел для кваліфікаційної роботи;
- опис теоретичних основ кваліфікаційної роботи.

ЧЕТВЕРТИЙ СЕМЕСТР

Профорієнтаційний модуль:

- підготовлений промоційний матеріал, розміщений на інформаційних ресурсах Інституту або кафедри.

Навчально-методичний модуль:

- звіт-есе за кожним з відвіданих занять;
- план заняття і звіт-есе до кожного проведеного заняття;
- підготовлені матеріали для ЕНК.

Науковий модуль:

- доповідь для участі в науковому заході із зазначенням реквізитів заходу;
- запрошення або програма заходу (за наявності).

7.3. Вимоги до звіту про практику

Звіт-есе

Являє собою коротке структуроване узагальнення власних спостережень за навчальним заняттям і питань-відповідей, які прозвучали під час підсумкової бесіди з керівником практики.

Супроводжується ідентифікаторами: дата, дисципліна, тип, тема, група, формат (очно, дистанційно тощо), викладач(і).

Рекомендований обсяг звіту-есе про відвідане заняття становить щонайменше 150 слів, про проведене заняття – 250 слів. Оформлення довільне.

План заняття

Являє собою деталізований план-конспект заняття із зазначенням очікуваних видів роботи здобувачів і прогнозованих витрат часу. Має погоджуватися з керівником практики.

Супроводжується ідентифікаторами: дата, дисципліна, тип, тема, група, формат (очно, дистанційно тощо), викладач(і).

Оформлення довільне.

Матеріали для ЕНК

Підготовлені матеріали мають відповідати вимогам нормативних документів Університету, які регламентують створення і використання ЕНК, змісту навчальної дисципліни та рекомендаціям керівника.

Промоційний матеріал

Формат і зміст матеріалу магістрант обирає самостійно і погоджує із завідувачами кафедр. Рекомендовані формати та обсяги матеріалу:

- відеоролик тривалістю від 2 хв.;
- комплект із 5 рекламних дописів для соцмереж обсягом 200–250 слів;
- комплект із 5 інформаційних дописів, пов'язаних з актуальними питаннями філології, обсягом 250–300 слів.

Компоненти кваліфікаційної роботи

Список джерел і опис теоретичних основ кваліфікаційної роботи мають відповідати «Методичним рекомендаціям щодо виконання та захисту випускних кваліфікаційних робіт».

Доповідь

Зміст доповіді має відповідати змісту кваліфікаційної роботи.

Обсяг та оформлення доповіді мають відповідати вимогам, викладеним в інформаційному листі заходу.

7.4. Система контролю та критерії оцінювання видів робіт

Керівники практики оцінюють кожен вид роботи магістранта, фіксуючи отримані бали в журналі (електронному журналі).

Підсумковий контроль здійснюється у формі заліку за сумою балів, отриманих магістрантом за кожним видом роботи від кожного з керівників.

Критерії оцінювання видів робіт

Відвідування занять керівника

Присутність на занятті (1 бал)

Активна участь у бесіді після заняття (1 бал)

Проведення занять

Методична вправність складання і реалізації плану (до 3 балів)

Науковість, відсутність фактичних помилок (до 3 балів)

Вільне оперування фактами, іменами, концепціями (до 3 балів)

Активність, налагодження контакту з аудиторією (до 3 балів)

Увага до аудиторії, адекватність оцінювання (до 3 балів)

Підготовка матеріалів для ЕНК

Повнота і точність виконання завдання (до 3 балів)

Науковість, відсутність фактичних помилок (до 5 балів)

Творчий підхід, креативність (до 2 балів)

Підготовка списку джерел

1 бал за кожні 10 позицій списку джерел (до 7 балів)

Адекватність обраних наукових концепцій (до 4 балів)
Повнота обґрунтування вибору (до 4 балів)

Підготовка промоційного матеріалу

Точність виконання завдання (до 2 балів)

Креативність (до 3 балів)

Підготовка доповіді для участі в науковому заході

Логічність, структурованість викладу (до 2 балів)

Науковість, відсутність фактичних помилок (до 2 балів)

Наукова новизна матеріалу (до 3 балів)

Реєстрація і підтвердження участі в заході (до 3 балів)

Презентація на звітній конференції

Повнота (1 бал), лаконічність (1 бал), креативність (1 бал)

7.5. Шкала відповідності оцінок

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	100–90 балів	Відмінно – відмінний рівень знань / умінь / навичок в межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками
B	82–89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань / умінь / навичок в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75–81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань / умінь / навичок з незначною кількістю помилок
D	69–74 балів	Задовільно – посередній рівень знань / умінь / навичок із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60–68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань / умінь / навичок
FX	35–59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1–34 балів	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

Волошина Н. Наукові основи методики літератури. Київ, 2002. 344 с.

Городенська К. Українське слово у вимірах сьогодення. Київ, 2014. 124 с.

Нагаєв В. М. Методика викладання у вищій школі. Київ, 2007. 299 с.

Горошкіна О., Караман С. Педагогічна риторика: історія, теорія, практика. Київ, 2016. 258 с.

Караман С., Бакум З., Караман О. Практикум з методики навчання мовознавчих дисциплін у

вищій школі. Київ, 2015. 250 с.

Семенов О. Методика викладання української літератури у вищих навчальних закладах. Київ; Глухів, 2004. 40 с.

Сиротенко В., Суровцева Р. Історія української літератури ХХ сторіччя та методика її викладання. Київ, 2012. 390 с.

Український правопис. НАН України. Київ : Наукова думка, 2019. 390 с.